

T

ο 1997 το Υπουργείο Πολιτισμού και το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων συστήνουν από κοινού την Ανώνυμη Εταιρεία Ενοποίησης Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας (ΕΑΧΑ Α.Ε.), προκειμένου, με μια σειρά έργων και παρεμβάσεων, να αποκτήσει πάλι η Αθήνα την επιτυχή, πάλαι ποτέ, προσωνυμία της "κλεινόν άστν" ή όπως θαυμάσια το έχει πει ο Πρόεδρος της εν λόγω Εταιρείας, Γιάννης Καλαντίδης, προκειμένου τα "πολιτιστικά κοιτάσματα" της Αθήνας, που ως ζωντανός ιστορικός ιστός, συνθέτουν

ΜΕΡΟΣ Α΄

Δεν χρειάζεται να διαβάσει κανείς τα Δ όμορφα έντυπα, τα οποία συχνά εκδίδει η Εταιρεία, για να καταλάβει πως το φιλόδοξο σχέδιο για την προβολή της Ιστορικής Αθήνας και την ανάδειξη της πολιτιστικής της ταυτότητας και της αρχιτεκτονικής της φυσιογνωμίας δεν είναι το "κερασάκι στην τούρτα", η πινελιά της τελειότητας σε μια όμορφη πόλη. Η Αθήνα κάποτε υπήρξε όμορφη, πολύ όμορφη πόλη. Αλλά πολύ παλιά. Τις τελευταίες δεκαετίες η Αθήνα είναι δυνητικά όμορφη. Τι σημαίνει αυτό; Ότι έχει τις δυνατότητες να εξελιχθεί σε μια όμορφη πόλη, φθάνει να γίνουν τα απαραίτητα έργα που θα βοηθήσουν τον πολίτη να ανακαλύψει τις

χάρεις της, που είναι κρυμμένες πίσω από σκουπίδια, βρώμικους τοίχους, αντιαισθητικές διαφημιστικές πινακίδες, μπάζα, χορτάρια, αυτοκίνητα, καυσαέριο, ηχορούπανση. Φαίνεται πως στην Εταιρεία Ενοποίησης πιστεύουν με θέρμη πως μια πόλη δεν είναι μόνον αυτό που φαίνεται, αλλά και οι δυνατότητες της εξέλιξης που έχει σαν ζωντανός οργανισμός και πως τέτοιες δυνατότητες έχει πάρα πολλές η Αθήνα, αρκεί βέβαια να γίνουν τα έργα που έχουν σχεδιασθεί.

Η ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων εθεωρείτο αναγκαία ήδη από τα πρώτα χρόνια της σύστασης του ανεξάρτητου νεοελληνικού κράτους και του ορισμού της Αθήνας ως

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ: Ενοποίηση Αρχαιολογικών

μια "θαυμάσια πραγματικότητα" να γίνουν μέρος της καθημερινής μας ζωής, του πολιτισμού του "άστεως". Τα έργα αυτά, τα οποία θα πρέπει να έχουν υλοποιηθεί έως το 2007, στοχεύουν "να αναδείξουν τον παραδοσιακό χαρακτήρα του Ιστορικού Κέντρου της Αθήνας, την κλίμακα και την τυπολογία του, να εντάξουν τους αρχαιολογικούς χώρους της Αθήνας στη σύγχρονη καθημερινή ζωή της πόλης, αλλά και να προβάλουν το σύγχρονο πολεοδομικό και αστικό ιστό της πόλης επαναπροσδιορίζοντας για την Αθήνα την έννοια του αστικού πολιτισμού"

ΚΕΙΜΕΝΟ: ΜΑΙΡΗ ΜΠΕΛΟΓΙΑΝΝΗ - ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ,
Φιλολόγος, Δρ. Αρχαιολογίας
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ : ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΥΚΟΣ
ΣΧΕΔΙΑ - ΜΑΚΕΤΕΣ: ΕΑΧΑ Α.Ε

πρωτεύουσάς του. Ας πάρουμε όμως τα πράγματα με τη σειρά.

Το πρωτόκολλο δια του οποίου ανεγνωρίζετο η ανεξαρτησία της Ελλάδος υπεγράφη στο Λονδίνο στις 3/15 Φεβρουαρίου 1830 και στις 18 Σεπτεμβρίου 1834 η Αθήνα ορίσθηκε επίσημα πρωτεύουσα του κράτους. Η πρόκρισή της ανάμεσα στις άλλες πόλεις που επίσης είχαν προταθεί, όπως ήταν η Κόρινθος, το Ναύπλιο, το Άργος, η Τρίπολη, η Σύρος και τα Μέγαρα, στηρίχθηκε στην αίγλη που είχε κάποτε και στο μεγαλείο αλλοτινών εποχών, διότι η εικόνα που παρουσίαζε αμέσως μετά την απελευθέρωσή της από τους Τούρκους ήταν μάλλον απογοητευτική.

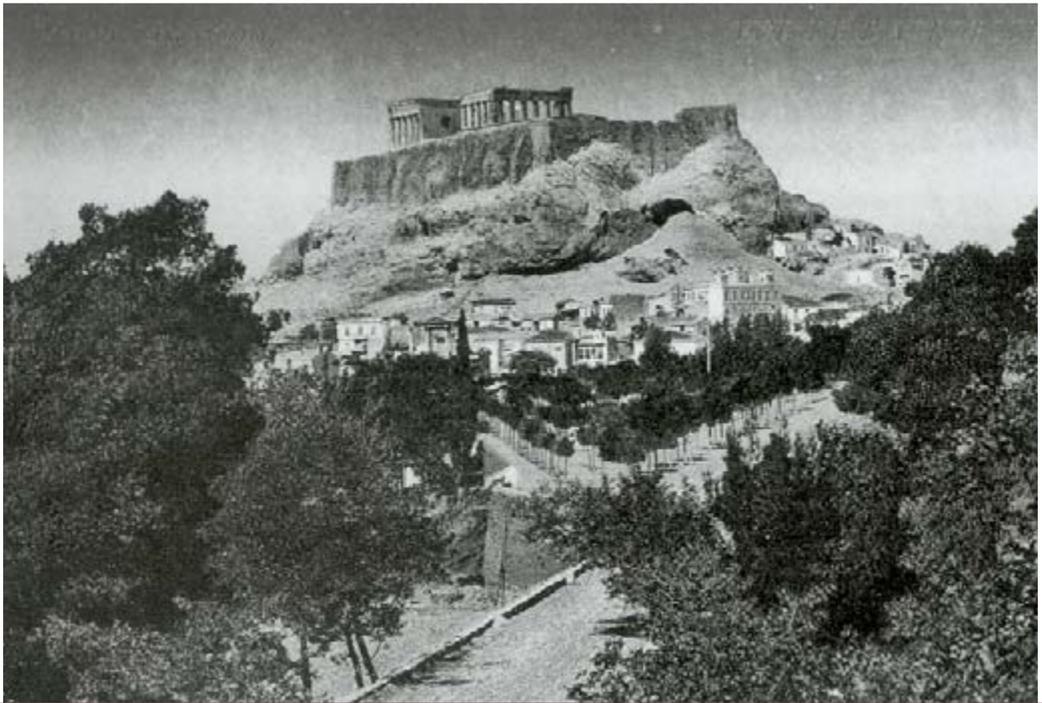
Γράφει ο Άγγλος αρχαιολόγος Ch. Wordworth: "Η πόλις των Αθηνών κείται τώρα εις ερείπια. Οι δρόμοι είναι σχεδόν έρημοι και όλα τα σπίτια είναι χωρίς στέγη. Οι εκκλησίες έχουν καταστήσει γυμνοί τοίχοι και σωροί λίθων και κονιαμάτων. Μόνον σε μία εκκλησία τελείται η λειτουργία. Μερικά νέα ξύλινα σπίτια και ένα, δύο, κάπως στερεώτερα, με δύο σειρές παραπηγμάτων, σχηματίζουν την αγοράν και αυτοί είναι όλοι οι κατοικημένοι χώροι δια τους οποίους ημπορούν τώρα αι Αθηναί να κανηθηθούν".

Μετά το τέλος της επανάστασης του '21 ο οικισμός της Χώρας της Αθήνας δεν είχε καμία απολύτως σχέση με τη σημερινή πόλη.

Χώρων Αθήνας

ΚΩΔΙΚΟΣ: ΟΜΟΡΦΗ ΠΟΛΗ

Ο πανίερος λόφος της Ακρόπολης όπως τον έβλεπαν οι Αθηναίοι στα τέλη του 19ου αι. από το Στάδιο (Θ. Παπαϊωάννου, “Ενθύμιον Αθηνών”).

Χίλια πεντακόσια περίπου σπίτια και εκατόν είκοσι τέσσερις εκκλησιές κάλυπταν περί τα 772 στρέμματα. Η συνολική έκταση ήταν 1163 στρέμματα και τα 391 που υπολείπονταν εκαλύπτοντο από το λόφο της Ακροπόλεως, καθώς και από την ακάλυπτη ζώνη κοντά στο τείχος του Χασεκή. Ο οικισμός, όσο κι αν μας φαίνεται παράλογο σήμερα, έφθανε μέχρι τις οδούς Θρασύλλου, Αισχίνου, Πιπτακού, Λέκκα, Πραξιτέλου, Ευριπίδου, Σαρρή και μέχρι του ναού των Αγίων Ασωμάτων, του Θησείου και του Αρείου Πάγου. Από κει και πέρα ξετυλίγονταν παρθένες εκτάσεις γεμάτες περιβόλια, δάση από λιόδενδρα και ρέματα. Και βέβαια υπήρχαν και οι λόφοι, αυτά τα χαριτωμένα ακανόνιστα εξάρματα του εδάφους που έδιναν στο αττικό τοπίο μια γοητεία ξεχωριστή. Κυρίαρχος όλων ήταν βέβαια ο ιερός λόφος της Ακροπόλεως. Ο "μεγαλόπρεπος Παλλάδος όχθος", όπως τον αποκαλούσαν οι Αθηναίοι, βίωσε με απαράμιλλη αξιοπρέπεια, αντάξια της ιερότητάς του, όλη την μακραίωνη και άκρωσ συναρπα-

στική ιστορία αυτής της πόλης. Τα περίλαμπρα κτήρια του 5ου αι. π. Χ. άντεξαν στο χρόνο και στον πόνο που προκάλεσε πολλές φορές η βαρβαρότητα και η αγένεια των "ευγενών" κάθε εποχής, κυρίως όμως του 18ου και 19ου αι. Τότε που οι Ευρωπαίοι αρχαιόφιλοι εκδήλωναν με περίσσεια θέρμη το θαυμασμό και τη λατρεία που τους ενέπνεαν τα ανεπανάληπτα θεικά έργα αρπάζοντάς τα και καταστρέφοντάς τα με μίσος, όταν η επιχείρηση "αρπαγή" παρουσίαζε δυσκολίες! Γνωρίζοντας την ανυπολόγιστη αξία των μνημείων επί της Ακροπόλεως, αλλά κι αυτών που ήταν γύρω από αυτήν, οι δύο νέοι αρχιτέκτονες, ο **Σταμάτιος Κλεάνθης** και ο **Εδουάρδος Σάουμπερτ**, που ήρθαν από την Αίγινα το Νοέμβριο του 1831, για να τοπογραφίσουν την Αθήνα και να συντάξουν έναν αρχαιολογικό χάρτη, όταν τους εδόθη εντολή για τη σύνταξη του σχεδίου πόλεως των νέων Αθηνών, έκαναν συγκεκριμένες προτάσεις για τη δημιουργία μιας μεγάλης αρχαιολογικής ζώνης γύρω από την Ακρό-

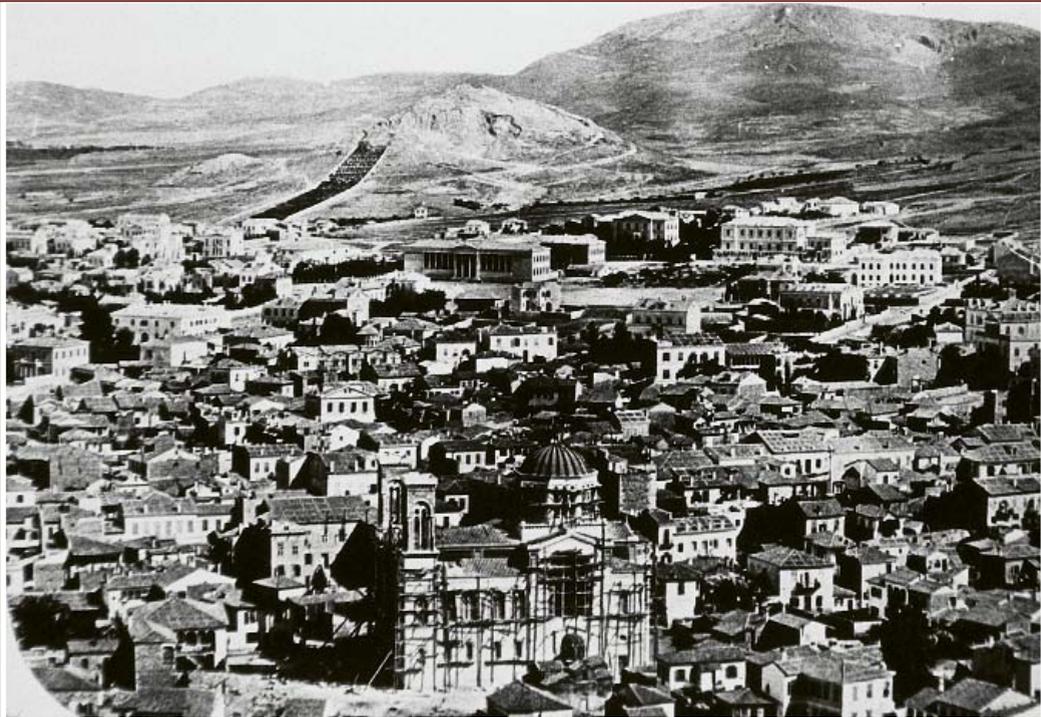
πολη. Συγκεκριμένα, βάσει του σχεδίου τους, το δίκτυο ρυμοτομίας έφθανε μέχρι των οδών Ηφαίστου, Πανδρόσου, Φιλοθέης, Αδριανού και Φρυνίχου. Ο υπόλοιπος προς την Ακρόπολη χώρος αφηνόταν ακάλυπτος για μελλοντικές ανασκαφικές δραστηριότητες, για την αισθητική προσαρία της Ακροπόλεως και των μνημείων και για την καθολική ανάδειξη του τοπίου των αρχαίων Αθηνών. Εμπνευσμένη πρόταση, αναμενόμενη όμως από δύο αρχιτέκτονες που οραματιζόνταν το ευκολονόητο: μια πόλη που θα διαφύλαττε και θα αναδείκνυε τη λαμπρή πολιτιστική της κληρονομιά, στην οποία άλλωστε οφειλόταν και η πρόκρισή της. Σ' αυτή την πολιτιστική κληρονομιά ανήκουν και οι εκκλησίες των παλαιών Αθηνών, τις οποίες οι δυο αρχιτέκτονες και φίλοι προσπάθησαν να περισώσουν. Βέβαια, εκτός από την πολιτιστική κληρονομιά, οι Κλεάνθης και Σάουμπερτ εσεβάσθησαν και την ποιότητα της ζωής του Αθηναίου πολίτη, γι' αυτό και σύμφωνα με το υποβληθέν

σχέδιό τους, πρότειναν να καλύπτει η ρυμοτομία επιφάνεια 2.890 στρεμμάτων, εκ των οποίων 571 στρέμματα, δηλαδή περίπου το 20%, να το αποτελούν πλατείες και κήποι.

Η Αντιβασιλεία όμως αδυνατούσε να προχωρήσει στις προβλεπόμενες απαλλοτριώσεις, διότι δεν υπήρχαν τα ανάλογα χρήματα. Να σκεφτεί κανείς ότι για την απαλλοτρίωση του αρχαιολογικού χώρου απαιτούντο 1.013.363 δραχμές. Αποτέλεσμα; 11/23 Ιουνίου 1834 διετάχθη αναστολή της εφαρμογής του σχεδίου Κλεάνθους και Σάουμπερτ και ανατέθηκε από τον Βασιλιά Λουδοβίκο στον ιπότη Λέοντα φον Κλέντσε, έφορο των κτηρίων της Βασιλικής Αυλής και προϊστάμενο της Ανωτάτης Υπηρεσίας Κτηρίων, να επιληφθεί του θέματος.

Στερημένος από έμπνευση και πρωτοτυπία ο Κλέντσε, λες και το έκανε επίτηδες, αντί να προτείνει λύση, για να ευοδωθεί η πραγματοποίηση της αρχικής ευρυπνού συνθέσεως της νέας πόλης, κατέκρινε πολλά σημεία και

Άποψη της Αθήνας του 1865 από την περιοχή της Πλάκας ως το ύψος της οδού Ακαδημίας (Φωτ. Αγνώστου, συλλογή Κ. Στάμπου)

Το τρίσρατο Κέκροπος - Σωτήρος - Υπερείδου σε φωτογραφία του Borel Boissonas (Φωτ. αρχείο : Μουσείο Μπενάκη)

βεβαίως, πρότεινε τη μείωση της έκτασης του ακαλύπτου χώρου γύρω από την Ακρόπολη. Προχώρησε και σε άλλη ρηξικέλευστη καινοτομία! Θυσίασε τον Κεραμεικό και τον Αγοραίο Κολωνό τοποθετώντας εκεί το Διοικητικό Κέντρο και τα Ανάκτορα, στον κήπο των οποίων περιελάμβανε και το Θησείο! Μικρή θυσία, αν σκεφτεί κανείς τη θυσία ενός μύχιου πόθου! Ο Κλέντσε ήθελε να κτίσει την "Οθωνόπολιν" πάνω στους λόφους της Πνύκας και του Φιλοπάππου. Θα ήταν μια ονειρεμένη, γραφική πόλη, με στενά και καμπύλα δρομάκια για ρομαντικούς περιπάτους!

Τη μεγίστη διαφορά στην αντίληψη της έννοιας του μνημείου καταδεικνύει το γεγονός ότι ενώ οι Κλεάνθης και Σάουμπερτ έδειχναν έμπρακτα το σεβασμό τους όχι μόνο στα μνημεία της κλασικής αρχαιότητας, αλλά και της βυζαντινής περιόδου, ο Λέων φον Κλέντσε απέρριπτε τα δεύτερα. Καταδίκασε έτσι αβασάνιστα σε κατεδάφιση την Καπνικαρέα και σε ρυμοτόμηση το ναό των Αγ.

Θεοδώρων. Ευτυχώς, που δεν ετέθη σε εφαρμογή το σχέδιο των προτάσεών του. Όμως, δεν ήταν μόνον ο Κλέντσε που γοητευμένος από τη σαγήνη που εξέπεμπαν τα μνημεία της πόλης του Περικλή και του Φειδία ενδιαφέρθηκε για την προστασία αυτών και μόνο, λες και η Αθήνα δεν κατοικήθηκε άλλη περίοδο. Λες και δεν υπήρξαν ενδιαφέροντα κατάλοιπα του μεταβυζαντινού ή του νεότερου ελληνικού πολιτισμού.

Πάρα πολλοί ξένοι, αλλά και έλληνες αρχαιόφιλοι θυσίασαν, χωρίς ιδιαίτερη σκέψη, μεταβυζαντινές εκκλησίες, κτήρια της περιόδου της Τουρκοκρατίας, ακόμα και ολόκληρες πλακωώτικες γειτονιές, μαρτύρια της νεότερης αθηναϊκής ιστορίας, προκειμένου να αποκαλυφθούν τμήματα της πόλης του "Χρυσού Αιώνα".

Ανάμεσα στους Έλληνες επιστήμονες ήταν και ο αρχιτέκτων Λύσανδρος Κανταντζόγλου. Ο προικισμένος καλλιτέχνης με την απέραντη ευαισθησία στους αρχαίους κλασικούς ρυθμούς υποστήριξε με πάθος πως ορισμένα

μνημεία εκτός από ιστορική αξία έχουν και καλλιτεχνική, η οποία επιβάλλει τη διατήρησή τους ακόμα και εις βάρος κάποιων άλλων. Ως εκ τούτου τα τουρκικά κτήρια, που κατά τη γνώμη του ήταν *"κακότεχνα δημιουργήματα που αλλοιώνουν την αρμονία των κτηρίων του βράχου της Ακρόπολης"* έπρεπε να απομακρυνθούν, όπως και έγινε. Αντίθετα, ο Δημήτριος Καμπούρογλου υποστήριζε με θέρημη ότι τα κτήρια είναι *"η ομιλούσα γλώσσα του παρελθόντος"*. Αποτελούν κομμάτι ζωντανό μιας εποχής κι επομένως η καταστροφή τους σημαίνει την καταστροφή των τεκμηρίων για τη μελέτη. *"Κάθε κομμάτι κάθε εποχής πρέπει να φυλαχτεί με ευλάβεια"* έλεγε και ξανάλεγε την ώρα που καθαριζόταν ο βράχος της Ακρόπολεως από ανεπιθύμητα κτήρια. Στους κλασικιστές επιστήμονες ανήκει και ο Λουδοβίκος Ρος που διετέλεσε πρώτος έφορος αρχαιοτήτων του νεοουσταθέντος ελληνικού κράτους και υπήρξε ο πρώτος καθηγητής Αρχαιολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Ο Ρος οραματίστηκε την πλήρη αποκάλυψη των αθηναϊκών αρχαιοτήτων και τη δημιουργία ενός αρχαιολογικού πάρκου. Υπολόγισε όμως χωρίς τον ξενοδόχο, γιατί η βουναρική κυβέρνηση και οι Ευρωπαίοι φιλέλληνες στήριζαν το όραμά του μόνον ηθικά και λεκτικά. Με τις λέξεις όμως δεν μπορούσε να πληρώσει το ακριβό όνειρο και οι απαλλοτριώσεις που επιβάλλονταν να γίνουν για λόγους αρχαιολογικούς, αλλά και για αισθητικούς, χάριν της διαφύλαξης της θέας της Ακρόπολης, δεν ξεκίνησαν ποτέ. Το χρονικό διάστημα που ο Ρος ήταν προϊστάμενος της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας άρχισαν οι πρώτες μεγάλης έκτασης εργασίες στην Ακρόπολη με τον καθαρισμό του βράχου από τα νεότερα οικοδομήματα (σπίτια και οχυρώσεις) και με τις πρώτες αναστηλωτικές προσπάθειες. Το κύριο βάρος έπεσε, όπως θα περίμενε κανείς, στο ναό της Αθηνάς Παρθένου, έγιναν όμως σημαντικές εργασίες και στα Προπύλαια και στο ναό της Αθηνάς

Για τον ναό της Καπνικαρέας (11ος-12ος αι.) δεν γνωρίζουμε πολλά. Η παράδοση την ονομάζει εκκλησία της Βασιλοπούλας και του Πρέντζα. (Θ. Παπαϊωάννου, *"Ενθύμιον Αθηνών"*).

Η λεωφόρος Αποστόλου Παύλου και στο βάθος το Αστεροσκοπείο (έργο του Θεόφιλου Χάνσεν) επί του λόφου των Νυμφών. Η οικοδόμηση του Αστεροσκοπείου άρχισε στις 26 Ιουλίου 1842, ημέρα ολικής έκλειψης του ήλιου και επερατώθη το 1846. (Θ. Παπαϊωάννου, “Ενθύμιον Αθηνών”)

Νίκης. Το 1836 ο Ρος καθαιρέθηκε από το αξίωμά του και αιτία ήταν η διαμάχη με το Υπουργείο Παιδείας για το αν έπρεπε να δημοσιεύσει τα πορίσματα των ερευνών του ή να τα παραδώσει πρώτα στις αρχές. Με την καθάρσής του μπήκε σε κατάσταση ύπνωσης και το όραμα της δημιουργίας αρχαιολογικού πάρκου. Το ξύπνησε έναν αιώνα αργότερα ο εμπνευσμένος αρχιτέκτονας και πολεοδόμος Κώστας Μπίρης. Ο φωτισμένος εκείνος άνδρας από τη θέση του τμηματάρχη του Σχεδίου Πόλεως των Τεχνικών Υπηρεσιών του δήμου Αθηναίων (1925-1965) διατύπωσε το 1928 την ιδέα της δημιουργίας του "Άλσους των Αρχαίων Αθηνών" και το 1946 το παρουσίασε στη μελέτη για τη βελτίωση της πολεοδομικής κατάστασης των Αθηνών με τίτλο "Σχέδιο ανασυγκροτήσεως της Πρωτευούσης". Η πρόταση δεν ευδοχώθηκε, αλλά τουλάχιστον έγινε η αρχή της σωστής αντιμετώπισης των μνημείων. Το 1950 μια ομάδα

ανθρώπων του πνεύματος, αποτελούμενη κυρίως από πανεπιστημιακούς καθηγητές, ανεγνώρισαν ως μνημεία και κτίσματα που έγιναν ακόμα και μετά το 1830 και θεσμοθέτησαν με νόμο την προστασία τους. Το όραμα του Μπίρη φαίνεται πως το είχαν οκ ολίγοι επιστήμονες που κατά καιρούς διατύπωσαν παρόμοιες προτάσεις. Ωστόσο, όλες οι προτάσεις έμεναν σε καθαρά θεωρητικό επίπεδο. Το 1976, τριάντα χρόνια ακριβώς μετά την πρόταση του Κ. Μπίρη, προτάθηκε από τη Διεύθυνση του Υπουργείου Δημοσίων Έργων η εκπόνηση μιας σειράς μελετών με πιο σημαντική αυτή του Αλέξανδρου Φωτιάδη για την ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων. Η πρώτη όμως σημαντική ώθηση στην ιδέα της ενοποίησης δόθηκε το 1983. Τότε το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων με επικεφαλής τον χαρισματικό **Αντώνη Τρίτη** παρουσίασε μια ολοκληρωμένη πρόταση για τη

Εικόνες σαν κι αυτή μοιάζουν να έρχονται από την Αθήνα του χθες. Κι όμως, πρόκειται για το κομμάτι εκεί στη συμβολή της Απ. Παύλου με την Ηρακλειδών, στο Θησείο, το οποίο αναδείχθηκε μετά την πεζοδρόμηση της Απ. Παύλου.

ΦΩΤ. Γ. ΚΟΥΤΣΟΥΚΟΣ

δημιουργία αρχαιολογικού πάρκου στο πλαίσιο του ευρύτερου Ρυθμιστικού Σχεδίου της Αθήνας. Δυο χρόνια αργότερα εξεδόθη ένα ανάλογο διάταγμα για την αναβάθμιση της Πλάκας, στο πλαίσιο του οποίου καθοριζόνταν οι βασικές ρυθμίσεις της ενοποίησης των αρχαιολογικών χώρων. Όπως ήταν αναμενόμενο, την πρόταση υποστήριξε με πάθος και παρασύροντα ενθουσιασμό η **Μελίνα Μερκούρη**, η οποία το 1987 υπό την ιδιότητα της Υπουργού Πολιτισμού προχώρησε στη μελέτη ενός στρατηγικού σχεδίου (Master Plan), το οποίο οριοθετούσε την κλίμακα της προβλεπόμενης πολεοδομικής παρέμβασης στους αρχαιολογικούς χώρους. Την ίδια χρονιά ξεκίνησε να λειτουργεί στο Υπουργείο Πολιτισμού το Γραφείο Ενοποίησης των Αρχαιολογικών Χώρων της Αθήνας. Βασική του αποστολή ήταν η ανάθεση και η παρακολούθηση των αρχιτεκτονικών και πολεοδομικών μελετών, οι οποίες άρχισαν να

εκπονούνται, προκειμένου να ξεκινήσει η υλοποίηση της πρότασης. Συγχρόνως, το ΥΠΕΧΩΔΕ ανέλαβε μια σειρά παρεμβάσεων μικρής και μεγάλης κλίμακας σε ολόκληρη τη χωρική έκταση του "Πάρκου", που περιελάμβανε περιοχές όπως τον Αρδηττό, την Πλάκα, του Ψυρρή, το Μεταξουργείο, το Θησείο, την Ακαδημία Πλάτωνος, το Εμπορικό Τρίγωνο και την Ερμού.

Την τριετία 1990-1993 η **Ντόρα Μπακογιάννη**, Υπουργός Πολιτισμού, υιοθετεί τις προτάσεις της Μελίνας Μερκούρη και τις υποστηρίζει με θέριμη. Σήμερα δέκα χρόνια μετά η δήμαρχος Αθηναίων, με το κέφι και την ευαισθησία που την διακρίνουν αλλά και με την βοήθεια της ΕΑΧΑ, η "Αθήνα Αύριο" θα είναι και πάλι μια πολύ όμορφη πόλη.

Αλλά ποια είναι η Εταιρεία Ενοποίησης ; Ήταν Οκτώβριος του 1997 όταν τα Υπουργεία ΠΕΧΩΔΕ και Πολιτισμού συνέστησαν από κοινού την Ανώνυμη Εταιρεία Ενοποίη-

Τα έργα επί της οδού Αδριανού προχωρούν με εντατικούς ρυθμούς, προκειμένου ο δρόμος να είναι έτοιμος, όταν θα πραγματοποιηθεί η Σύνοδος Κορυφής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη Στοά του Απάλου. ΦΩΤ. Γ. ΚΟΥΤΣΟΥΚΟΣ
 Μνήμες της πάλαι ποτέ "καλής" εποχής της Αθήνας ξυπνούν αυτά τα υπέροχα μπαλκόνια - αληθινά έργα τέχνης - που κοσμούν τα σπίτια στην οδό Αγ. Ανδρέα, πολύ κοντά στην πλατεία Μητροπόλεως. Δεξιά ΦΩΤ. Γ. ΚΟΥΤΣΟΥΚΟΣ

σης Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας, η οποία, κατά τα λεγόμενα του Προέδρου της **Γιάννη Καλαντίδη** "ανέλαβε να ολοκληρώσει αυτό το φιλόδοξο σχέδιο. Δηλαδή, να συνθέσει και να συγκροτήσει σε ένα ενιαίο σύνολο όλο το πλέγμα του "ζωντανού ιστού", του ιστορικού και του σύγχρονου, αλλά και του μέλλοντος να προκύψει, που περιλαμβάνεται στην περιοχή του "Πάρκου".

"Γιατί θα έπρεπε να φθάσουμε στο τέλος του 20ου ή μάλλον στην αυγή του 21ου αι. για να επιχειρηθούν όλα όσα συνιστούν σήμερα το πρόγραμμα της Εταιρείας; Τι θα γινόταν το ζήτημα της Ενοποίησης, εάν η Ελλάδα δεν ανέλαμβανε το μεγίστης σημασίας αθλητικό γεγονός, τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004;" ρωτήσαμε τον **Φώτη Γιαννόπουλο**, υπεύθυνο επικοινωνίας της Εταιρείας Ενοποίησης Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας.

"Η Εταιρεία δημιουργήθηκε πριν ακόμα αναλάβουμε είτε τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων είτε την πολιτιστική Ολυμπιάδα" μας είπε και συνέχισε "βεβαίως, στο φάκελο διεκδίκησης υπήρξε η δέσμευση ότι θα κάναμε κάτι για την Αθήνα. Ο στόχος είναι να γίνει η Αθήνα καλύτερη, ωραιότερη. Μέχρι τώρα υπήρχε η επιθυμία, υπήρχαν οι προτάσεις. Δεν υπήρχαν όμως χρήματα. Με ένα διπλό σύστημα χρηματοδότησης από εθνικούς και κοινοτικούς πόρους ξεκίνησαν τα έργα για την υλοποίηση του φιλόδοξου, όχι όμως και ουτοπιστικού σχεδίου κι έτσι μετά από λίγο θα μπορούμε πραγματικά να χαρούμε τα ωραία πράγματα της Αθήνας, τα οποία μέχρι τώρα ήταν κυρίως χαμένα".

Η συζήτηση με τον κ. Γιαννόπουλο έγινε στο γραφείο του μια ζεστή ημέρα του περασμένου καλοκαιριού. Όση ώρα περίμενα στον προ-

θάλαμο, για να τελειώσει τη συζήτηση που είχε μ' έναν συνεργάτη του περιεργάστηκα τα φυλλάδια, με τα οποία η Εταιρεία ενημερώνει το κοινό για την πορεία των έργων. Επέλεξα ένα με τίτλο **"Τα 23 εργοτάξια του ιστορικού κέντρου της Αθήνας"**. Ο τίτλος μου έφερε αμέσως στο νου περιφραγμένους χώρους, γερανούς, χώμα, τσιμέντο, κυβόλιθους, άνδρες με μπλε στολές. Από περιέργεια άνοιξα το φυλλάδιο. Στην πρώτη σελίδα ο Πρόεδρος και Διευθύνων Σύμβουλος της ΕΑΧΑ Α.Ε., **Γιάννης Καλαντίδης**, ζητά την κατανόηση και τη συνεργασία μας, γιατί όπως λέει χαρακτηριστικά *"η περίοδος των παρεμβάσεων είναι η*

έχουν γίνει μέχρι τώρα από την Εταιρεία. Η ιδέα μου προκαλεί αμέσως εκείνο το υπέροχο αίσθημα της ανακάλυψης αυτού που μπορεί να προσφέρει ψυχική ευχαρίστηση, έστω και για λίγες ώρες. Αναρωτιέμαι: αυτό που κάνουμε συνήθως σε πόλεις του εξωτερικού και όχι μόνον, όταν πάμε ως ταξιδευτές, για να τις ανακαλύψουμε και να οικειοποιηθούμε τα κρυμμένα μυστικά, τα χρώματα, τα αρώματα, τις γωνιές τις μαγικές, γιατί να μην το κάνουμε και στην πόλη μας;

Την ιδέα μου την ενίσχυσε ο κ. Γιαννόπουλος, όταν κάποια στιγμή κατά τη συζήτησή μας μου είπε "έχει πολύ ωραία πράγματα η Αθήνα,

πράγματα που είναι κυρίως χαμένα. Εκτός από τους αρχαιολογικούς χώρους, έχει αρκετά ωραία κτήρια και το πιο σημαντικό είναι ότι έχει μια μορφή συγκεκριμένη, την οποία δεν μπορούσαμε μέχρι τώρα να δούμε είτε γιατί λόγω της ρύπανσης δεν φαίνεται είτε γιατί δεν έχουμε τη διάθεση να το δούμε. Προσπαθούμε λοιπόν να φτιάξουμε τη διάθεση στους ανθρώπους να ξαναδούν την πόλη τους διαφορετικά. Για παράδειγμα, ένα κτήριο της δεκαετίας του '60 ή του '70 έχει ένα χαρακτήρα.

ΦΩΤ. Γ. ΚΟΥΤΣΟΥΚΟΣ

"Στόχος της Ενοποίησης Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας Α.Ε. είναι η ανάκτηση της ιστορικής φυσιογνωμίας της πόλεως και η βελτίωση της λειτουργίας και της ποιότητας ζωής των κατοίκων".

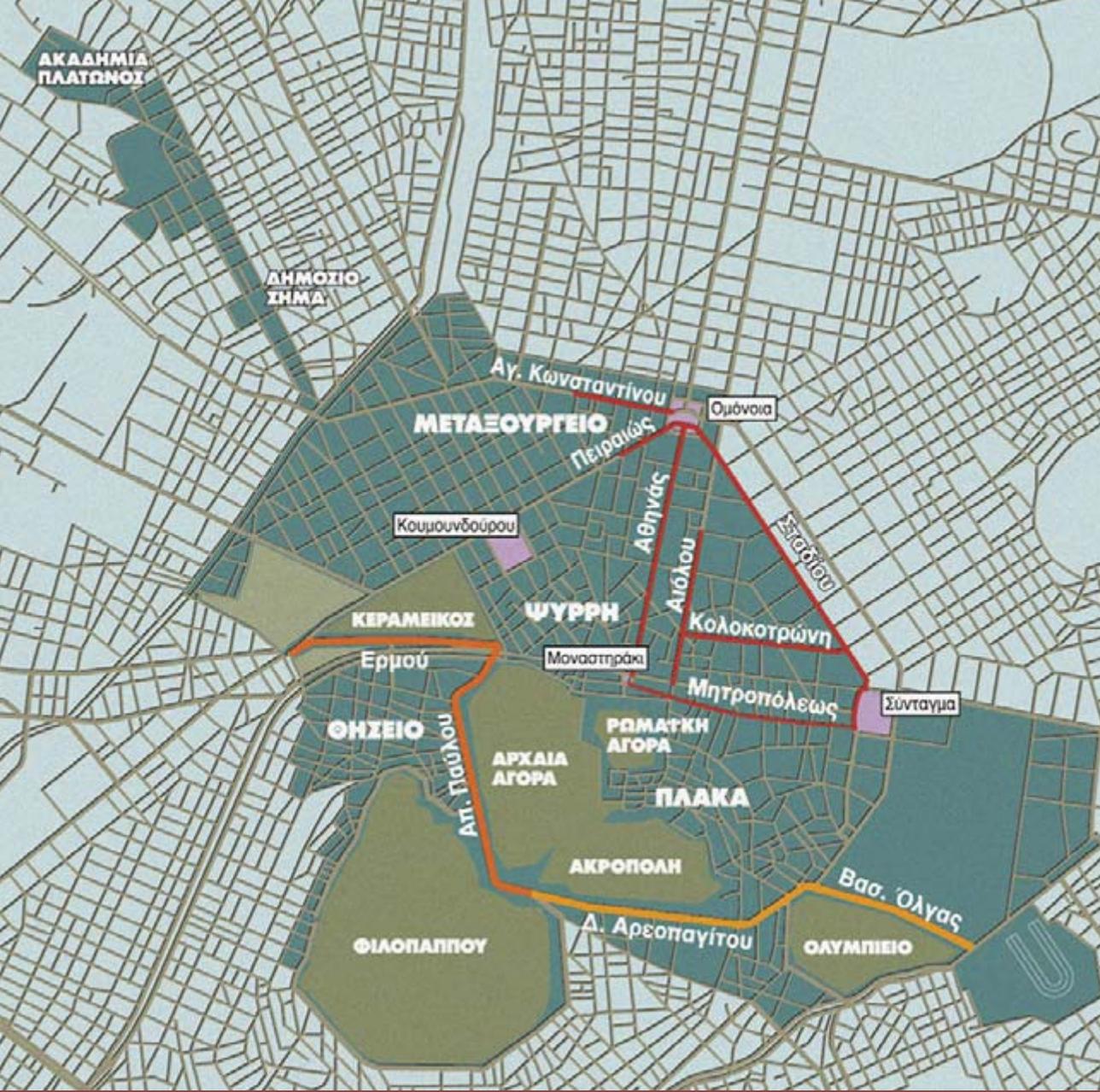
(Γ. Καλαντίδης, Πρόεδρος και Δ/νων Σύμβουλος ΕΑΧΑ Α.Ε.)

πιο δημιουργική και ενδιαφέρουσα φάση των έργων. Αλλά κι αν ακόμη δεν θέλουμε ή δεν μπορούμε να δείξουμε ενδιαφέρον τουλάχιστον ας έχουμε υπομονή". Ακολουθεί μια σειρά από ολοκληρωμένες παρεμβάσεις τις οποίες με έκδηλη υπερηφάνεια παρουσιάζει η Εταιρεία.

Μια ιδέα μου έρχεται ξαφνικά στο μυαλό: να περπατήσω και να περιεργασθώ όλα όσα

Πώς θα τον ανακαλύψεις όμως, όταν πάνω στο κτήριο υπάρχουν πενήντα - εξήντα διαφημιστικές πινακίδες; Αφαιρείς τις πινακίδες και το κτήριο αποκαλύπτεται. Αναδεικνύεται ο χαρακτήρας του. Όλος ο πλούτος της Αθήνας, ο κτηριακός και αρχιτεκτονικός, πρέπει να αναδειχθεί, γιατί εμπεριέχει μνήμη".

Αλλά ας γυρίσουμε στα εργοτάξια ...

Οι ολοκληρωμένες παρεμβάσεις

Εν αρχή ην ...
ο "Μεγάλος Περίπατος".

"Όταν ακούει κανείς "ενοποίηση αρχαιολογικών χώρων" φαντάζεται ένα δίκτυο πεζοδρομίων που θα ενώνει τα ιστορικά μνημεία. Αυτό είναι τελικά η ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων;" ρωτήσαμε τη Γενική Γραμματέα του Υπουργείου Πολιτισμού, **Λίνα**

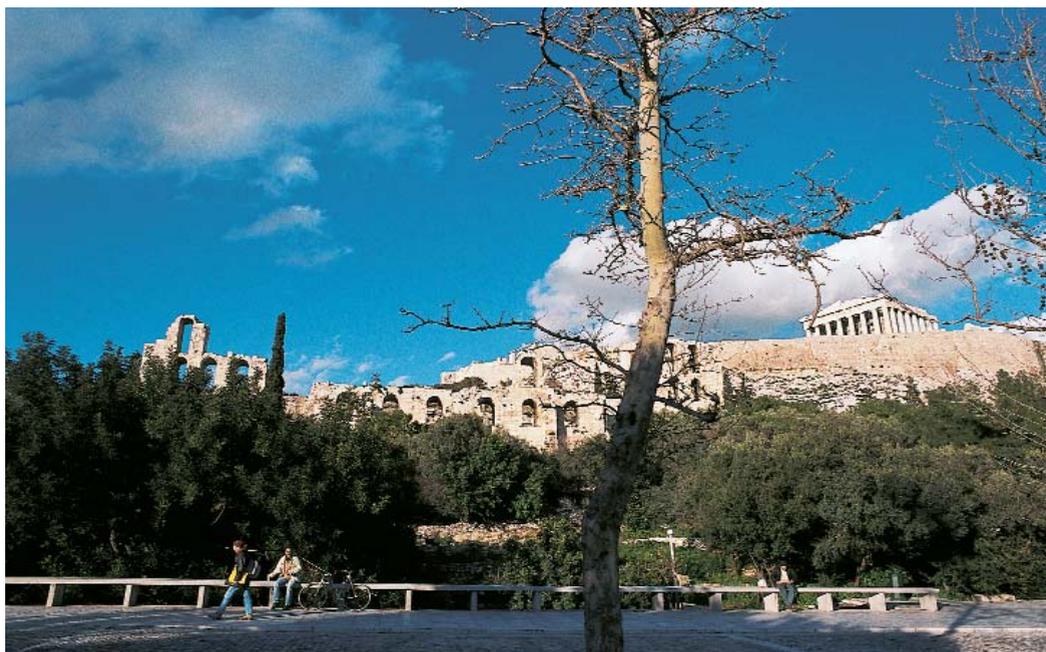
Μενδώνη, ανοίγοντας έτσι μια πολύ ενδιαφέρουσα συζήτηση που αφορούσε στις αρμοδιότητες του Υπουργείου Πολιτισμού σχετικά με το όραμα "**Βήματα στον πολιτισμό του άστεως**" που υλοποιείται σιγά - σιγά από την Εταιρεία Ενοποίησης.

"Υπό μία έννοια, ναι" απάντησε η Γενική Γραμματέας και συνέχισε: "**Στην ουσία, τα έξι σημαντικά μνημειακά σύνολα της Αθήνας**

ΦΩΤ. Γ. ΚΟΥΤΣΟΥΚΟΣ

Ευδαιμονία ψυχής προσφέρει ο περίπατος στην πεζοδρομημένη πια Διονυσίου Αρεοπαγίτου. Και μόνον η θέαση των μνημείων του πανιέρου βράχου, που άλλοτε προβάλλουν λουσμένα στο φως του φιλόγαίου ήλιου κι άλλοτε κρύβονται μέσα σε μια λεπτή αχλύ, αρκεί, για να γεμίσει με φως η καθημερινότητά μας. Η παρέμβαση δεν στοχεύει στη δημιουργία ενός απλού πεζοδρόμου αλλα στη δημιουργία ενός πόλου αναψυχής (ΕΑΧΑ Α.Ε.) δεξιά

ΦΩΤ. Γ. ΚΟΥΤΣΟΥΚΟΣ

ενοποιούνται. Έτσι ο επισκέπτης μπορεί να ξεκινά έναν πολύ ευχάριστο περίπατο από το **Ολυμπείο** και να καταλήγει στον **Κεραμεικό**. Βεβαίως, δεν πρέπει να το δούμε ιδανικά με την έννοια ότι δεν θα συναντήσει πουθενά αυτοκίνητα ή ότι δεν θα χρειασθεί να διασχίσει δρόμους με ευρεία κυκλοφορία. Αυτό θα συμβεί σε δυο - τρεις περιπτώσεις, όχι πολλές, αλλά θα συμβεί. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, ίσως και το πιο έντονο, είναι αυτό της λεωφόρου Βασιλίσσης Αμαλίας, με την έννοια ότι δεν θα υπάρξει μια ενοποίηση με την κατάργηση της λεωφόρου που θα ενώσει τον αρχαιολογικό χώρο του Ολυμπείου με την Διονυσίου Αρεοπαγίτου και κατ' επέκταση με την Ακρόπολη ή με τη νότια κλιτύ της Ακροπόλεως. Εκεί λοιπόν θα υπάρξει μια σήμανση, η οποία θα δηλώνει ότι από το Ολυμπείο δι' ενός ενοποιημένου χώρου βρίσκεται κανείς στη Διονυσίου Αρεοπαγίτου, αλλά θα ανα-

γκασθεί ο περιηγητής να σταθεί στο φανάρι, για να περάσει απέναντι".

Ο "Μεγάλος Περίπατος" που δημιουργεί ευφορία ψυχής και μόνο στο άκουσμά του ανήκει στους αισθαντικούς ανθρώπους που επιδιώκουν να προσφέρουν ένα μεγάλο δώρο στον εαυτό τους: να περπατήσουν ανενόχλητοι πλάι ή ανάμεσα στους χώρους όπου οι πρόγονοί μας άφησαν την αύρα τους να μεθά ψυχές απογόνων ευαίσθητων. Να αφουγκραστούν φωνές μυστηριακές, καλέσματα του νου και της καρδιάς που οδηγούν σε μέθεξη με το θείο. Να νιώσουν απόλυτη ευτυχία.

Βρέθηκα να περπατώ ένα βροχερό απόγευμα την πεζοδρομημένη Διονυσίου Αρεοπαγίτου. Για την επίτρωση αυτής της φορτωμένης με μνήμες χιλιάδων ετών οδού, όπως και για τη συνέχειά της, την Αποστόλου Παύλου, η Εταιρεία Ενοποίησης χρησιμοποίησε φυσικούς κυβόλιθους γνευσίου και πλάκες μαρ-

Ανάπλαση πλατείας Ομονοίας (ΕΧΑ Α.Ε.) δεξιά

Το καφενείο που άφησε εποχή στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ου αι. ήταν αυτό του Ζαχαράτου-Καπερώνη, επί της πλατείας Ομονοίας 6. Σήμερα, δεν έχει τη συμμετρία που είχε αρχικά, καθώς έγινε διώροφη προσθήκη τμήματος που γειτνιάζει με το κτήριο του ΝΕΟΝ. Το κτήριο που έχει κηρυχθεί διατηρητέο από το ΥΠΠΟ είναι ένα από τα πολλά που αποκαταστάθηκαν από την Εταιρεία Ενοποίησης. (Θ. Παπαϊωάννου, "Ενθύμιον Αθηνών").

μάρου. Η βροχή γυάλιζε τα άσπρα μάρμαρα και ζωντάνευε τις αποχρώσεις του γκριζου στους κυβόλιθους. Είχα ένα ραντεβού στο Θησείο, στην οδό Ηρακλειδών κι έπρεπε να βιαστώ, για να είμαι στην ώρα μου. Αυτή τη σκέψη έκανα βγαίνοντας από το σταθμό του Μετρό "Ακρόπολις". Δεν έγινε όμως έτσι, γιατί η ενέργεια που έχει η περιοχή και που είναι απόρροια της έντονης ανθρώπινης δράσης χιλιάδων ετών μου επέβαλλε έναν ρυθμό αργό, λες και με υποχρέωνε να σεβαστώ το χώρο, να προσέξω να μην τον μολύνω με τους ιούς του άγχους και της πίεσης που στιγματίζουν τη σύγχρονη ζωή, αντιθέτως να ανοίξω τις αισθήσεις μου, για να φυλακίσουν εικόνες, ήχους και μυρωδιές ξεχασμένες.

Όπως αναγράφεται και στο έντυπο της Εταιρείας "η παρέμβαση δεν στόχευε στη δημιουργία ενός απλού πεζόδρομου με την

απομάκρυνση των αυτοκινήτων, αλλά στη δημιουργία ενός πόλου αναψυχής". Φρόντισε λοιπόν να διαμορφώσει περιοχές πρασίνου, περιοχές με χωμάτινες βατές επιφάνειες ειδικής επεξεργασίας (σταθεροποιημένο χώμα), περιοχές καθιστικών, εγκατέστησε δίκτυο φωτισμού και κατασκεύασε νέες περιφράξεις για τους αρχαιολογικούς χώρους.

Στις ολοκληρωμένες παρεμβάσεις ανήκει και η αποκατάσταση κτηρίων της **πλατείας Ομονοίας**. Η πλατεία Ομονοίας είναι μια πολύπαθη πλατεία. Μοιάζει με τα παιδιά που γεννιούνται ασθενικά και μπαινοβγαίνουν στα ιατρεία και τα νοσοκομεία. Η πιο γνωστή πλατεία, σημείο αναφοράς κάθε περαστικού ή μόνιμου κατοίκου αυτής της πόλης, είχε την ατυχία να διεγείρει την καλλιτεχνική ευαισθησία των διαφόρων δημάρχων, οι οποίοι χαλούσαν τις δημιουργίες των προκατόχων τους, για να φανούν οι δικές τους. Η πλατεία

χαράχθηκε για πρώτη φορά το 1832 βάσει του σχεδίου "δια τας Νέας Αθήνας" που εκπόνησαν οι δύο φίλοι αρχιτέκτονες και πολεοδόμοι, Σταμάτιος Κλεάνθης και Εδουάρδος Σάουμπερτ και διαμορφώθηκε το 1846.

Η αρχική της ονομασία ήταν πλατεία Όθωνος, για να τιμηθεί ο πρώτος βασιλιάς του νεοσύστατου ελληνικού κράτους, μετετράπη όμως σε πλατεία Ομονοίας τον Ιούνιο του 1863, καθώς εκεί συναντήθηκαν κι έδωσαν όρκο ομονοίας οι αρχηγοί δύο αντίπαλων μεριδών, των "Ορεινών" και των "Πεδινών" που είχαν αιματοκυλίσει την Αθήνα κατά τα Ιουνιανά. Στα τέλη του προπερασμένου αιώνα, επί βασιλείας Γεωργίου Α΄, φυτεύτηκαν τα πρώτα δένδρα. Οι ψηλοί φοίνικες προκαλούσαν αίσθηση κομψότητας και μαζί με τα άλλα δένδρα σκίαζαν το κιάσκι που είχε στηθεί ακριβώς στο κέντρο. Σ' αυτό η στρατιωτική πάντα έπαιξε συχνά άριες από διάφορες

όπερες δημιουργώντας ένα κλίμα ευρωπαϊκό που το λάτρευαν οι παλαιοί Αθηναίοι. Ολόγυρα από την πλατεία τα αμαξάκια περίμεναν τους πελάτες, για να τους προσφέρουν μια απολαυστική βόλτα στο Φάληρο. Κοντά σ' αυτά, περίμεναν και τα πρώτα λεωφορεία με τα δυο άλογα και τα κουρτινάκια στα παράθυρα που έκρουβαν τους επιβάτες από τα αδιάκριτα βλέμματα. Το 1888, επί δημαρχίας Τιμολέοντα Φιλήμονα, η πλατεία Ομονοίας επισκευάστηκε και διαρρυθμίστηκε καθοριστικά παίρνοντας σχεδόν τη σημερινή χωροταξική της εμφάνιση.

Την ίδια περίπου εποχή, στο κλείσιμο του αιώνα, η πλατεία συνδέθηκε με τις τέχνες και τον αθλητισμό προκαλώντας με τα αθλητικά κέντρα και τα θέατρα τους πολίτες να αποκτήσουν "νου υγιή εν σώματι υγιεί". Σταθμός στη ζωή της πιο ζωντανής πλατείας αποτελεί η κατασκευή του ηλεκτρικού σιδηροδρόμου το

Η πλατεία Ομονοίας λίγο πριν την ανατολή του 20ου αι. όπως φανερώνει η συνύπαρξη των τόξων του μπεκ του γκαζιού και των ψηλών στύλων του ηλεκτρικού. Το υπέροχο ξενοδοχείο στα δεξιά είναι το ξενοδοχείο "Μέγας Αλέξανδρος". Λειτούργησε το 1889 και είναι έργο του εμπνευσμένου αρχιτέκτονα Ερνέστου Τσίλλερ. Την εποχή του μεσοπολέμου απέκτησε έναν ακόμα όροφο κι έτσι έδωσε αρμονικά με το απέναντι "δίδυμο" ξενοδοχείο "Μπάγκειον", επίσης έργο του Τσίλλερ, λίγο νεώτερο όμως, αφού λειτούργησε το 1894 (Θ. Παπαϊωάννου, "Ενθύμιον Αθηνών").δεξιά
Στις ολοκληρωμένες παρεμβάσεις ανήκει και η αποκατάσταση των κτηρίων της πλατείας Ομόνοιας (ΕΑΧΑ Α.Ε.)

1930.

Τριάντα χρόνια αργότερα η ζωή μεταφέρεται υπογειώς. Η πλατεία έγινε υπόγεια με καταστήματα, ταχυδρομείο και τράπεζες κι επάνω στήθηκε μια τεχνητή λίμνη με συντριβάνια. Κι αυτή όμως καθαιρέθηκε, για να μπει σε εφαρμογή το πρόγραμμα της Εταιρείας Ενοποίησης Αρχαιολογικών Χώρων που στοχεύει στην ανάπλαση της πλατείας "αποκαθιστώντας τον χαρακτήρα της, ενοποιώντας δηλαδή το χώρο μεταξύ των πεζοδρομίων Σταδίου και Πανεπιστημίου και αυτών που βρίσκονται απέναντι, δηλαδή των οδών Αγ. Κωνσταντίνου και Πειραιώς, καταργώντας την κυκλική κίνηση των αυτοκινήτων κι αυξάνοντας τη χρησιμότητα στο κοινό επιφάνεια σε έξι στρέμματα". Η παρέμβαση αυτή της Εταιρείας βρίσκεται σε εξέλιξη. Ωστόσο έχει ολοκληρωθεί η αποκατάσταση των όψεων των κτηρίων, κυρίως αυτών που αποτελούν μνημεία νεώτερης

πολιτιστικής κληρονομιάς, για να ξαναγίνουν φορείς μνήμης με αξιοπρέπεια.

Τα κτήρια αυτά μελετήθηκαν, κατασκευάστηκαν και ανακατασκευάζονται περίπου από το 1870 έως σήμερα. Πρόκειται για κτήρια νεοκλασικά, ξενοδοχεία και καφεενεία του τέλους του 19ου αι., που αποπνέουν αέρα κομψότητας και αρχοντιάς - τρία από αυτά είχαν εμπνευστή τους το μεγάλο αρχιτέκτονα Ερνέστο Τσίλλερ. Αυτά τα κτήρια που έχουν ήδη κηρυχθεί διατηρητέα από τα Υπουργεία Πολιτισμού και ΠΕΧΩΔΕ "μιλούν" για μιαν άλλη Αθήνα, τότε που η πλατεία Ομονοίας ήταν πλατεία αναψυχής.

Πόσα θα μπορούσαν άραγε να πουν το πρώην ξενοδοχείο "Εξέλισιον" (σήμερα υποκατάστημα Εθνικής Τραπέζης Ελλάδας), το επίσης πρώην ξενοδοχείο Carlton και κατόπιν καφεενείο "NEON", το πρώην καφεενείο του Ζαχαράτου (σήμερα στεγάζονται εκεί τα

Πλατεία Όμοιοιás, Ἀθήναι.
Place de la Concorde, Athènes.

γραφεία Βογιατζίδη), το ξενοδοχείο "Μέγας Αλέξανδρος", το ξενοδοχείο "Μπάγκειον".

Εξαιρετικό ενδιαφέρον λόγω της μοναδικότητάς του, καθώς αποτελεί δείγμα μεσοπολεμικής αρχιτεκτονικής, προκαλεί το μεγάλο Ανδρικήδη (Φαρμακείο Μπακάκου) που κτίστηκε το 1938 και αποτέλεσε το πρώτο πολυώροφο κτήριο ανάμεσα στα νεοκλασικά κτήρια της πλατείας μέχρι το 1950. Η αναθέμανση της οικοδομικής ανάπτυξης, μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, που συνδυάζεται και με την επέκταση του σταθμού του ηλεκτρικού σιδηροδρόμου, σημαίνει την κατεδάφιση αρκετών κτηρίων του προηγούμενου αιώνα και την ανέγερση πολυώροφων κτηρίων που στεγάζουν γραφεία και ξενοδοχεία. Η αρχιτεκτονική γραμμή είναι συγκεκριμένη κι εφαρμόζεται πιστά. Όσα κτήρια ξεφεύγουν από τον κανόνα (π.χ. το κτήριο στη γωνία Πανεπιστημίου και

πλατείας Θ. Βαλεντή) συνιστούν στη συνέχεια πρότυπα για την κατασκευή άλλων.

Οι παρεμβάσεις που έκανε η Εταιρεία Ενοποίησης είχαν στόχο τον ευπρεπισμό των κτηρίων που στήνουν χορό γύρω από την ιστορική πλατεία. Και ο ευπρεπισμός επέβαλλε την χρωματική αποκατάσταση των όψεων δεκαεπτάρων κτηρίων και την απαλλαγή όλων από τις παράνομες διαφημιστικές ταμπέλες και πινακίδες που έκρυβαν το πρόσωπό τους. Όπως διαβάζουμε στο έντυπο της Εταιρείας "κατά τη διάρκεια των παρεμβάσεων αφαιρέθηκαν περισσότερες από τετρακόσιες παράνομες πινακίδες και επιγραφές. Οι νέες επιγραφές που αναρτήθηκαν, σχεδιάστηκαν και τοποθετήθηκαν σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές που αφορούν κυρίως τη θέση και τις διαστάσεις τους".

Η καθαίρεση των διαφημιστικών πινακίδων, ώστε να αποκατασταθούν οι όψεις των κτη-

Οδός Αθηνάς. Ενδιαφέρουσα μελέτη που θα αποκαταστήσει την αξία του ιστορικού αυτού δρόμου. (ΕΑΧΑ Α.Ε.) δεξιά επάνω

Τα έργα στην οδό Αιόλου έχουν στόχο τη γενικότερη αισθητική αναβάθμιση της περιοχής (ΕΑΧΑ Α.Ε.) δεξιά κάτω

Οδός Αγ. Κωνσταντίνου. Η ανάγκη καθαίρεσης των πινακίδων μεγεθύνεται, όταν βλέπει κανείς το εντυπωσιακό αποτέλεσμα μετά την παρέμβαση της Εταιρείας. (ΕΑΧΑ Α.Ε.)

ρίων στο Ιστορικό Κέντρο της Αθήνας, συνιστά βασικό μέλημα της Εταιρείας, είναι δε παρέμβαση υπό εξέλιξη, καθώς "δεν περιορίζεται στα κτήρια όπου γίνονται εργασίες αποκατάστασης, αλλά αφορά στο σύνολο του Ιστορικού Κέντρου". Βέβαια η διαδικασία αφαίρεσης των διαφημιστικών πινακίδων κοστίζει πολύ. Κοστίζει σε χρόνο, σε χρήμα, αλλά και ... στην υγεία, σωματική και ψυχική, αυτών που αναλαμβάνουν να διεκπεραιώσουν την υπόθεση, καθώς τις πιο πολλές φορές αντιμετωπίζουν την όχι και τόσο ευγενική άρνηση των κατόχων των πινακίδων, μολονότι υπάρχει δικαστική απόφαση.

Η ανάγκη καθαίρεσης των πινακίδων μεγεθύνεται, όταν βλέπει κανείς το εντυπωσιακό αποτέλεσμα μετά από παρεμβάσεις που έχουν ήδη γίνει στα κτήρια που περιβάλλουν την πλατεία Ομονοίας, την πλατεία Συντάγματος,

αλλά και σε κτήρια επί των οδών Αγ. Κωνσταντίνου, Φιλελλήνων και επί της λεωφόρου Αμαλίας. Ας ελπίσουμε πως και οι όμορφες όψεις θα διατηρηθούν και τα κτήρια θα απαλλαγούν πλήρως από τα αντιαισθητικά ταμπλό, τα οποία καταλαμβάνουν τις ταράτσες πολυώροφων κτηρίων και προκαλούν οπτική ρύπανση.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να πούμε πως βασική επιδίωξη της Εταιρείας είναι να καλλιεργήσει την αισθητική των Αθηναίων πολιτών σε μια μόνιμη βάση και να δημιουργήσει πολίτες συνυπεύθυνους για τα όμορφα ή άσχημα αυτής της πόλης. Είναι προφανές πως στην Εταιρεία αισθάνονται ικανοποίηση που ο κόσμος αναγνωρίζει αυτό που γίνεται, ωστόσο η επιτυχία κρίνεται από το κατά πόσο ο πολίτης "μπαινεί" σ' αυτή την προσπάθεια και μπαίνει ενεργά, όχι μόνο με προτάσεις, αλλά και οικονομικά. Όπως μας είπε ο κ. Γιαννόπουλος "το κράτος δεν μπορεί να αναλάβει το κόστος ευπρεπισμού αενάως. Αυτόν τον τομέα, δηλαδή την ανακαίνιση των όψεων των κτηρίων, θα πρέπει να τον στηρίζουν και οι ιδιοκτήτες των κτηρίων". Ας μην ξεχνάμε πως είναι στη νοοτροπία του Έλληνα ό,τι πληρώνει να το σέβεται.

Η αποκατάσταση των όψεων των κτηρίων δεν σταμάτησε στην πλατεία Ομονοίας. Επεκτάθηκε και μάλιστα έχει ολοκληρωθεί, και στα κτήρια της οδού **Αθηνάς**, αλλά και σ' αυτά επί των οδών **Αγ. Κωνσταντίνου** και **Πειραιώς** και βεβαίως στην **Πλάκα**, στην αρχαιότερη, μαζί με τη συνοικία του Ψυρρή, συνοικία της Αθήνας, όπως δηλώνει και η αβαντίτικη λέξη "Πλιάκα", απ' όπου προήλθε, κατά πάσαν πιθανότητα, το τοπωνύμιο "Πλάκα". Η ονομασία "Πλάκα" αρχικά δήλωνε την γειτονιά που απλωνόταν στη βορειοανατολική πλευρά του βράχου της Ακρόπολης, αργότερα όμως αποδόθηκε σε όλη την περιοχή της Παλαιάς Αθήνας. Σήμερα, το τοπωνύμιο προσδιορίζει μια ευρεία περιοχή που εκτείνεται μεταξύ των οδών Ερμού, Φιλελλήνων, Διονυσίου

Θα μπορούσε να είναι σκηνικό ατμοσφαιρικής κινηματογραφικής ταινίας. Όψεις κτηρίων που ευπρεπίζονται, σύμφωνα με το έργο της Εταιρείας Ενοποίησης, στη συμβολή των οδών Πανδρόσου και Αιόλου. Σε πρώτο πλάνο το εσωτερικό του μεγάλου οικοδομήματος της περίφημης Βιβλιοθήκης του Αδριανού. ΦΩΤ. Γ. ΚΟΥΤΣΟΥΚΟΣ
Εντυπωσιακό το αρχοντικό επί της οδού Πανδρόσου, στην περιοχή του Μοναστηρακίου.
Δεξιά ΦΩΤ. Γ. ΚΟΥΤΣΟΥΚΟΣ

Αρεοπαγίτου (σημ. πεζόδρομος), της λεωφόρου Αμαλίας και του λόφου της Ακροπόλεως. Ανέκαθεν η Πλάκα ήταν γραφική. Ιδιαίτερα οι γειτονιές που σήμερα δεν υπάρχουν πια, όπως η συνοικία Βρυσάκι, στα βορειοδυτικά, που καταργήθηκε, προκειμένου να γίνουν οι ανασκαφές στην Αρχαία Αγορά ή έχουν περιορισθεί, πάλι για λόγους αρχαιολογικής έρευνας, όπως τα Αναφιώτικα, στα βορειοανατολικά. Σήμερα, αποτελεί μια όαση που διασκεδάζει τις κακές σκέψεις και την κακή διάθεση που δημιουργεί στους ανθρώπους η πολύβουη, κουραστική πόλη. Ελικοειδή δρομάκια, σπιτάκια με αυλίτσες κάτασπρες, γεράνια και βασιλικοί, περιποιημένα νεοκλασικά με ύφος αρχοντικό και προσαρμοσμένα στις σύγχρονες ανέσεις και τις απαιτήσεις των καιρών, παλιά εκκλησιάκια, αρχαία και νεότερα μνημεία, αλλά και πάμπολλα καταστήματα κακόγουστων συνήθως τουριστικών

ειδών και φτηνών απομιμήσεων, ταβέρνες και καφενέδες με ύφος για όλα τα γούστα συνθέτουν ένα μωσαϊκό, το οποίο αξίζει να προσεχθεί. Είναι γνωστό πως η ασυνήθιστα μεγάλη και άνευ προγράμματος τουριστική ανάπτυξη που σημειώθηκε μεταπολεμικά στην περιοχή της Πλάκας αλλοίωσε σημαντικά το χαρακτήρα της παλιάς γειτονιάς με τα κρασοπουλιά και τα ατέλειωτα γλέντια, κυρίως τις μεγάλες γιορτές και τις Απόκριες. Ο θόρυβος και η έλλειψη μέτρων προστασίας οδήγησαν πολλούς από τους μόνιμους κατοίκους να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους, τα οποία, υποταγμένα στους νόμους της φθοράς που επιφέρει ο πανδαμάτωρ χρόνος, άρχισαν να καταρρέουν.

Όταν η συνοικία χαρακτηρίστηκε διατηρητέα, ανέλαβαν οι πολίτες να ξαναφτιάξουν τα σπιτικά τους, όμως το υψηλό κόστος αναπαλαίωσης περιόρισε, για να μην πούμε εξαφά-

"Αέρηδες" ή "Πύργος των Ανέμων" είναι οι πιο γνωστές ονομασίες του Ωρολογίου του Ανδρονίκου Κυρρήστου. Το μικρό, οκτάγωνο, μαρμάρινο κτίσμα με την πυραμοειδή στέγη είχε στην κορυφή του ένα χάλκινο τρίτωνα-ανεμοδείκτη που έδειχνε με το ραβδί του έναν από τους οκτώ ανέμους που απεικονίζονται ανάγλυφα στο πάνω μέρος κάθε πλευράς. Με την ονομασία "Αέρηδες" είναι γνωστή και η ζηλευτή πλακιώτικη γωνιά που γειτνιάζει με τη Ρωμαϊκή Αγορά, εντός της οποίας κτίσθηκε στα τέλη του 2ου αι. π.Χ. ο "Πύργος των Ανέμων". ΦΩΤ. Α. ΚΑΤΑΝΟΣ

νισε, κάθε καλή πρόθεση κι έτσι πολλά όμορφα σπίτια "πέθαναν", καθώς οι ιδιοκτήτες τους δεν μπόρεσαν, όσο κι αν το ήθελαν πολύ, να τα συντηρήσουν. Ευτυχώς που τη δεκαετία του '80 η πολιτεία έθεσε σε εφαρμογή ένα σχέδιο παρέμβασης, προκειμένου να αποκτήσει η Πλάκα το δικό της ξεχωριστό χρώμα και το άρωμα της παλιάς, καλής εποχής. Στο πλαίσιο του σχεδίου ήταν η απομάκρυνση όλων των θορυβωδών δραστηριοτήτων που οχλούσαν κόσμο, μνημεία και αέρα. Επίσης ήταν η χορήγηση άτοκων ή χαμηλότοκων δανείων, προκειμένου να γίνει η αναπαλαίωση κατοικιών, ο περιορισμός της κίνησης των τροχοφόρων και η αντικατάσταση των κεραιών τηλεόρασης που ήταν υπεύθυ-

νες για μια πολύ αντιαισθητική εικόνα, με υπόγειο δίκτυο καλωδιακής τηλεόρασης. Πολλά και ορισμένα πολύ μεγάλης αξίας και σημασίας είναι τα κτήρια που στέγασαν την ιστορία αιώνων. Μια ιστορία άλλοτε καθημερινή, μια ιστορία ρουτίνας δηλαδή κι άλλοτε κλεινή, δηλαδή ένδοξη, σηματοδεδιμημένη από γεγονότα περίφημα. Αναζητώντας κάθε φορά που βρισκόμουν σ' αυτή τη θεική συνοικία ένα κτήριο κατάφερα σύντομα να τα ανακαλύψω όλα, το τζαμί της Παλαιάς Αγοράς, τη Μητρόπολη και τον γειτνιάζοντα αυτής Αγ. Ελευθέριου, τον Άγιο Ανδρέα, το Μετόχι του Παναγίου Τάφου, τη Μεταμόρφωση του Σωτήρος, τον Άγιο Νικόλαο Ραγκαβά, την Αγ. Αικατερίνη, το Μουσείο Ιστορίας του Πανεπιστη-

μίου Αθηνών (την πάλα ποτέ οικία του Στ. Κλεάνθους) το σπίτι της Αγγελική Χατζημηγάλη, το Μουσείο Λαϊκής Τέχνης, το Μουσείο Παύλου και Αλεξάνδρας Κανελλοπούλου και φυσικά τα αρχαία μνημεία, την Αρχαία και Ρωμαϊκή Αγορά, το Ωρολόγιον του Ανδρονίκου Κυρρήστου, τα κατάλοιπα της ονομαστής Βιβλιοθήκης του Αδριανού, το Μνημείο του Λυσικράτους και πολλά άλλα.

Είναι προφανές πως η Εταιρεία Ενοποίησης δεν μπορεί να παρέμβει και να αποκαταστήσει όλα τα κτήρια της Πλάκας, για να αναδειχθεί μια κληρονομιά αξιοσημάντη. Επέλεξε λοιπόν ορισμένα κτήρια με "ειδικό βάρος", όπως λέμε, δηλαδή με ιδιαίτερη ιστορική και αισθητική αξία, για παράδειγμα την οικία

Μπενιζέλου, την οικία Church κ.ά. Από κει και πέρα θα πρέπει και οι πολίτες να ενδιαφερθούν, ώστε να υπάρξει συνολική αναβάθμιση και βελτίωση της εικόνας του "αστικού τοπίου".

Το σύστημα στάθμευσης των αυτοκινήτων, των οποίων οι κάτοχοι είναι εφοδιασμένοι με ειδική Κάρτα - το σύστημα αυτό εφαρμόζεται εδώ και χρόνια στην Πλάκα - χρησιμοποιήθηκε και για την περιοχή του Θησείου. Η Εταιρεία Ενοποίησης έχει ήδη σημάνει με κάθετη και οριζόντια σηματοδότηση τους χώρους αποκλειστικής στάθμευσης η δε κάρτα που χορηγείται ήδη και η οποία έχει ετήσια ισχύ διανέμεται δωρεάν. Όπως σημειώνεται στο έντυπο της Εταιρείας "τέτοια

ΑΝΑΦΙΩΤΙΚΑ. Ένα ...κυκλαδίτικο νησί στα ριζά του πανάρχαιου βράχου της Ακρόπολης. Ο οικισμός ξεκίνησε όταν δυο από τους εργάτες, που ήρθαν από την Ανάφη, για να οικοδομήσουν τα Ανάκτορα του Όθωνα, ο Γ. Δαμίγος και ο Μ. Σιγάλλας, μη έχοντας πού αλλού να μείνουν, σκέφτηκαν πως το ριζοβούνι είναι η καταλληλότερη περιοχή, για να στήσουν τα σπιτικά τους. Επωφελούμενοι από την αναστάτωση που έφερε η έξωση της βασιλικής οικογένειας "έκτισαν" εκεί χωρίς να γίνουν αντιληπτοί ή μάλλον δισακέυασαν με λαξεύσεις και συμπληρώσεις κοιλώματα του βράχου ως μικρόσπιτα.

ΦΩΤ. Μ. ΜΠΕΛΟΓΙΑΝΝΗ

ΦΩΤ. NELLY'S - ΦΩΤ. ΑΡΧΕΙΟ : ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΠΕΝΑΚΗ

ΦΩΤ. Γ. ΚΟΥΤΣΟΥΚΟΣ

Στις ολοκληρωμένες επεμβάσεις της Εταιρείας Ενοποίησης ανήκει η αποκατάσταση κτηρίων της Πλάκας. Η επιλογή των κτηρίων έγινε με βάση την ιδιαίτερη ιστορική και αισθητική αξία τους. Το αποτέλεσμα ομολογουμένως είναι εξαιρετικό. Πρόταση ανάπλασης της περιοχής της Ρωμαϊκής Αγοράς. Δεξιά

ΦΩΤ. Γ. ΚΟΥΤΣΟΥΚΟΣ

κάρτα μπορούν να προμηθευτούν άτομα με ειδικές ανάγκες, τα οποία δεν κατοικούν, αλλά εργάζονται στην περιοχή". Αυτό αποτελεί μια πραγματικά αξιόπαινη πρωτοβουλία, στηριγμένη σε λογική και ευαισθησία.

Δεν ξέρω πόσοι από εμάς σηκώνουν τα μάτια ψηλά, όταν βαδίζουν στην οδό Αθηνάς ή στην Αγ. Κωνσταντίνου και την Πειραιώς. Η πίεση του χρόνου και ο ταχύς ρυθμός που επιβάλλει η σύγχρονη ζωή μας αναγκάζουν να κοιτάμε χαμηλά ή το πολύ - πολύ ευθεία. Μέχρι τώρα αυτό ήταν ό,τι το καλύτερο, γιατί οι όψεις των κτηρίων ήταν τόσο αποκρουστικές που η θέασή τους προκαλούσε αυθόρμητα θλίψη και αγανάκτηση. Περιοριζόμασταν λοιπόν στο να χαζεύουμε το πολύχρωμο, πολύγλωσσο ανθρώπινο μελίσσι στο καθημερινό αλισβερίσι της αγοράς.

Σιγά - σιγά τα πράγματα αλλάζουν, ευτυχώς, προς το καλύτερο. Η Εταιρεία Ενοποίησης ενέταξε αυτές τις κεντρικές οδούς - σύμβολα της νεώτερης ελληνικής ιστορίας στα σχέδιά της και προέβη σε μια σειρά από "επεμβάσεις στα ισόγεια καταστήματα με στόχο την απο-

κατάσταση των όψεων στην αρχική τους μορφή, επεμβάσεις επίσης στα δώματα των νεώτερων κτηρίων με στόχο την εξομάλυνση των μετώπων των οδών, τη συνολική χρωματική πρόταση των μετώπων και τέλος, προτάσεις για στέγαστρα, τέντες, ταμπέλες κ.λ.π., ώστε να μην αλλοιώνουν το χαρακτήρα των κτηρίων".

Παρεμβάσεις σε εξέλιξη

Στις παρεμβάσεις της Εταιρείας Ενοποίησης που είναι σε εξέλιξη, εκτός από την ανάπλαση της πλατείας Ομονοίας και την καθαίρεση των διαφημιστικών πινακίδων από όλο το Ιστορικό Κέντρο της Αθήνας, θα πρέπει να προσθέσουμε την ανάπλαση της οδού Αθηνάς, την πεζοδρόμησή της από την πλατεία Ομονοίας έως την οδό Λυκούργου, την ανάπλαση των οδών Κολοκοτρώνη και Μητροπόλεως, την αποκατάσταση των κτηρίων της οδού Σταδίου, την ανάπλαση των οδών Περικλέους - Λέκκα, Πραξιτέλους και Απόλλωνος, την αποκατάσταση των κτηρίων

Αρχαιολογικός χώρος Ολυμπείου. Διαμόρφωση Βασιλίσσης Όλγας (ΕΑΧΑ. Α.Ε.)

στις οδούς Θρασύλου, Πανός και Μελιδόνη, τη διαμόρφωση των οδών Αιόλου και Αδριανού, καθώς και των οδών Ευβούλου - Μελιδόνη, επίσης τη διαμόρφωση των οδών Βύρωνος - Βάγκου και Θρασύλου, τη διαμόρφωση Χώρων Στάσης Τουριστικών Λεωφορείων και Υγιεινής στην περιοχή Διονύσου, τη διαμόρφωση της πλατείας Αθισσυνίας και τέλος, την ανάδειξη των αρχαιολογικών χώρων Ολυμπείου, Φιλοπάππου (με τους γειτνιάζοντες λόφους), του Κεραμεικού, της Αρχαίας και Ρωμαϊκής Αγοράς, της Βόρειας και Νότιας Κλιτύς της Ακροπόλεως.

Όσον αφορά την τελευταία παρέμβαση θα πρέπει να πούμε πως η Εταιρεία έχει αναλάβει το έργο που σχετίζεται με τη "δημιουργία εγκαταστάσεων για την παροχή εξυπηρέτησης των επισκεπτών των μνημείων, π.χ. περίπτερα έκδοσης εισιτηρίων, πωλητήρια, εγκαταστάσεις υγιεινής, επιγραφές πληροφόρησης, σήμανσης κ.λ.π. Έχει επίσης αναλάβει

την ανάπλαση των χώρων που περιβάλλουν τους αρχαιολογικούς χώρους και ειδικότερα τη διαμόρφωση οδών και ελεύθερων χώρων και βεβαίως την αποκατάσταση της υφιστάμενης περιφραξής και την κατασκευή νέας". Εννοείται πως το έργο της Εταιρείας είναι διαφορετικό απ' αυτό του Υπουργείου Πολιτισμού, το οποίο έχει αναλάβει να εξυγιάνει τους αρχαιολογικούς χώρους, μια εξυγίανση γενναιόδωρη, αφού, όπως μας είπε η Γενική Γραμματέας, κ. Μενδώνη, "δεν αποκάλυψε απλώς γνωστά μνημεία, αποκάλυψε και άγνωστα και οπωσδήποτε συμπλήρωσε τη γνώση και την εικόνα που είχαν οι αρχαιολόγοι για αυτούς τους χώρους".

Περιδιαβάσαμε όλους αυτούς τους χώρους και είχαμε την τύχη να ξεναγηθούμε από τους πλέον ειδικούς, τους υπεύθυνους αρχαιολόγους των έξι αρχαιολογικών περιοχών.

Η παρουσίασή τους θα γίνει σε επόμενα τεύχη του περιοδικού.

Μελέτες

Πολύ ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι μελέτες της Εταιρείας. Η πρώτη απ' αυτές αφορά στη δημιουργία πολιτιστικού πάρκου στον Κεραμεικό. Στόχος είναι η "ενδυνάμωση του πολιτιστικού πυρήνα του Γκαζιού με τη χωροθέτηση πολιτιστικών λειτουργιών που λείπουν σήμερα από την πρωτεύουσα, αλλά και η διατήρηση της κατοικίας στην περιοχή και τις γύρω ιστορικές συνοικίες". Γκάξι ονομάζεται η περιοχή που περιλαμβάνεται στο τρίγωνο που σχηματίζουν μεταξύ Κεραμεικού και Βοτανικού η οδός Πειραιώς, η Ιερά Οδός και η Κωνσταντινούπολεως. Πρόκειται για την τρίτη κορυφή του "πολεοδομικού τριγώνου", εκεί όπου το σχέδιο Κλεάνθη - Σάουμπερτ προέβλεπε τη διαμόρφωση της πλατείας Κέρροπος ενώ ο Κλέντσε τοποθετούσε τα Ανάκτορα.

Η ονομασία "Γκάζι" ή "Γκαζοχώρι" οφείλεται στην ανέγερση του Αθηναϊκού Εργοστασίου

Σήμερα, τόσο τα κτήρια του Αθηναϊκού Εργοστασίου της Γαλλικής Εταιρείας Αερίφωτος όσο και τα μηχανήματα παρουσιάζουν μεγάλο μουσειακό ενδιαφέρον, καθώς έγιναν σύμφωνα με τις τάσεις της βιομηχανικής αρχιτεκτονικής του β' μισού του 19ου αι. *Επάνω* Αρχαιολογικός χώρος Κεραμεικού. Διαμόρφωση οδού Ερμού (ΕΑΧΑ. Α.Ε.)

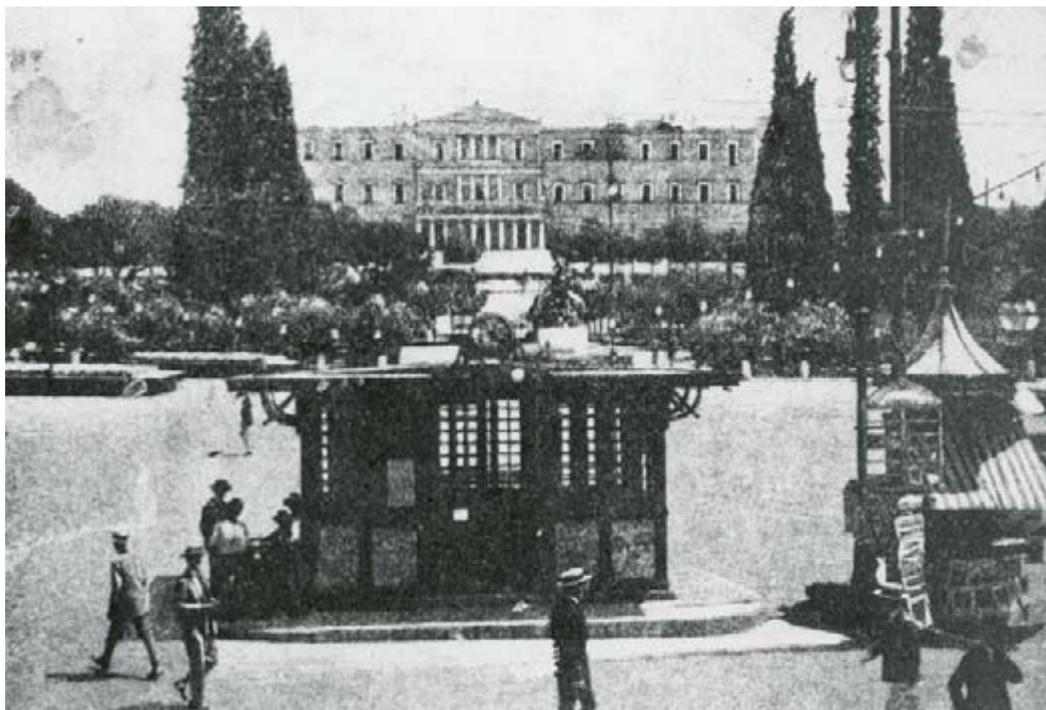

της Γαλλικής Εταιρείας Αερίοφωτος (γκαζιού) για το φωτισμό της Αθήνας. Το εντυπωσιακό αυτό βιομηχανικό συγκρότημα ιδρύθηκε το 1857 με βασιλικό διάταγμα του Όθωνα και σύμφωνη απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου της πόλης, παραχωρούσε δε το δικαίωμα σύστασης και εκμετάλλευσης στον Φραγκίσκο Φεράλδη. Το 1983, μετά από τέσσερις φάσεις εξέλιξης (Α' 1862-1887, Β' 1887-1920, Γ' 1920-1952, Δ' 1952-1984) η διαδικασία παραγωγής αερίου από κάρβουνο διακόπηκε οριστικά, το δίκτυο ενώθηκε με τις νέες εγκαταστάσεις στα Ελληνικά Διυλιστήρια Ασπροπύργου και ο χώρος παραδόθηκε

στον πολιτισμό. Στο άμεσο μέλλον η δημιουργία του Πολιτιστικού Πάρκου θα δώσει την ευκαιρία στους πολίτες να επικοινωνούν μέσα από ποικίλες πολιτιστικές δραστηριότητες, ορισμένες εκ των οποίων ασφυκτιούσαν μέσα στην πόλη.

Μελέτες που ανατέθηκαν μετά από πανευρωπαϊκούς διαγωνισμούς σε αρχιτεκτονικά γραφεία έγιναν και για την ανάπλαση τριών πολύ γνωστών λαοφιλών πλατειών του Ιστορικού Κέντρου, της **πλατείας Συντάγματος**, **Μοναστηρακίου** και **Κουμουνδούρου**. Αξίζει, νομίζω, να κάνουμε ένα μικρό περίπατο στην ιστορία τους.

Η Δημοφιλής πλατεία Συντάγματος στην αυγή του 20ου αι. (Θ. Παπαϊωάννου, "Ενθύμιον Αθηνών"). *Επάνω* και η μακέτα που παρουσιάζει την ανάπτυξή της ΕΑΧΑ Α.Ε.

Αν η πλατεία Ομονοίας ήταν και είναι η πλατεία που ταυτίζεται με την κοινωνική διάσταση της κοινωνικής ζωής των Ελλήνων, η πλατεία Συντάγματος ταυτίζεται κυρίως με την πολιτική. Η πλατεία έγινε πασίγνωστη, γιατί έτυχε να συνδέσει το όνομά της με το ιστορικό γεγονός της απαίτησης συντάγματος εκ μέρους των αδικημένων αγωνιστών του '21, οι οποίοι με το αγωνιστικό πνεύμα που τους διέκρινε συγκεντρώθηκαν στις **3 Σεπτεμβρίου του 1843** μπροστά από τα βασιλικά Ανάκτορα που ζήτησαν από τον Όθωνα το αυτονόητο: δικαίωση των αγώνων τους.

Πριν το 1843 η πλατεία λεγόταν "Περιβολάκι", όχι τυχαία βέβαια. Ήταν το μοναδικό πάρκο της Αθήνας, ώσπου έγινε το Ζάππειο. Ο κήπος της πλατείας, ο περίφημος Κήπος των Μουσών, άρχισε να διαμορφώνεται το 1846. Τα έργα προχωρούσαν πολύ αργά, καθώς το βραχώδες έδαφος δημιουργούσε τεχνικές δυσκολίες. Όταν όμως ολοκληρώθηκαν, το αποτέλεσμα ήταν άκρως εντυπωσιακό κι έκανε περήφανους όλους τους

Αθηναίους πολίτες που το χαιρόνταν με όλες τις αισθήσεις τους. Γιατί δεν χαιρόνταν μόνο τα μάτια στη θέα των όμορφων, αειφύλλων δένδρων και των ποικιλόχρωμων λουλουδιών, χαιρόνταν και τα αυτιά στο άκουσμα των ήχων που έβγαιναν από τη μουσική της φρουράς και το στόμα από τις λιχουδιές των μικροπωλητών και η μύτη από τα αρώματα που ακόμα και ανακατεμένα προκαλούσαν διεγερτικά την όσφρηση και ήταν αυτή η αίσθηση που οδηγούσε τα βήματα των περιπατητών στα παρακείμενα καφενεία, του **Ζαχαράτου**, που αποτελούσε την ανεπίσημη Γερουσία της Ελλάδας και του **Αντωνιάδη** απέναντι. Τα ιστορικά αυτά καφενεία έτεμπαν το φιλοθεάμον κοινό και με κινηματογραφικά έργα. Τα "σοβαρά" παίζονταν στο καφενείο του Ζαχαράτου ενώ οι ταινίες δράσης και τα αστυνομικά στο καφενείο του Αντωνιάδη. Ας πάμε τώρα ως την πλατεία Μοναστηρακίου, την πάλαι ποτέ πλατεία Παλιάς Στρατώνας, ή πλατεία Αδριανού. Κατασκευάστηκε από τον Τούρκο διοικητή Τζιμισαράκη, ιδρυτή

και του τζαμιού που φέρει το όνομά του και ορθώνει το ανάστημά του παραπλεύρως της περιφημης Βιβλιοθήκης του Αδριανού. Η περιοχή λεγόταν Κάτω Παζάρι και ήταν γνωστή για τα γύφτικα, τα σιδεράδικα και τα μπακιρτζιδικά μαγαζιά που υπάρχουν ακόμα και σήμερα, καθώς οι τέχνες αυτές δεν έπαψαν να υφίστανται. Το Πάνω Παζάρι ήταν εκεί όπου είναι σήμερα η οδός Πανδρούσου. Εκεί γίνονταν οι συναλλαγές της βδομαδιατικής αγοράς.

Το όνομά του το **Μοναστηράκι** το χρωστά στο **Μεγάλο Μοναστήρι** που ήταν μετόχι της Μο-

σιδηροδρομικού σταθμού στα 1895 αλλοίωσαν το χαρακτήρα της περιοχής. Τα μαγαζιά και το καμπαναριό της μονής γκρεμίσθηκαν και η μορφή της άλλαξε.

Η τρίτη πλατεία που περιμένει υπομονετικά να αναπλασθεί είναι η **πλατεία Κουμουνδούρου** (αλλιώς πλατεία Ελευθερίας). Χρωστά το όνομά της στον διαπρεπή Έλληνα πολιτικό **Αλέξανδρο Κουμουνδούρο**, ο οποίος συνέδεσε τη δράση του και τις πολύτιμες γνώσεις του με βαρυσήμαντα θέματα τόσο της εσωτερικής διοίκησης (ρύθμιση θέματος δημοσίου χρέους) όσο και της εξωτερικής

Ένα καινούργιο πρόσωπο θα παρουσιάσει σε λίγο χρονικό διάστημα η πλατεία Μοναστηρακίου, όπως διαφαίνεται και από την προτεινόμενη μελέτη (ΕΑΧΑ Α.Ε.).

νης Καισαριανής, σήμερα βέβαια σώζεται μόνο ο πυρήνας της Παντάνασσας. Το μοναστήρι ήταν πλούσιο κι ονομαστό, αλλά κάποτε εξέπεσε, μάλλον μετά την επανάσταση, κι έγινε Μοναστηράκι. Οι αρχαιολογικές έρευνες στην περιοχή και κυρίως το χτίσιμο του

πολιτικής (εθνικές διεκδικήσεις) της χώρας μας το κρίσιμο για την αναδιοργάνωσή της διάστημα από το 1856 έως το 1882. Ο δήμος Αθηναίων τίμησε τον άξιο Μεσσήνιο πολιτικό δίνοντας το 1884 το όνομά του στην πλατεία που απλώνεται αριστερά της οδού Πειραιώς,

εκεί δηλαδή όπου μέχρι πριν από λίγα χρόνια σωζόταν το σπίτι του.

Οι μελέτες για την ανάπλαση των τριών αυτών πλατειών που υποβλήθηκαν στην Εταιρεία επαγγέλλονται την αναδιαμόρφωσή τους και ως προς την αισθητική τους μορφή, αλλά και ως προς τη λειτουργικότητά τους. Είναι προφανές, πως για να φανούν τα έργα και να αναβαθμισθούν οι χώροι αυτοί, θα γίνει το σύνηθες πια έργο της Εταιρείας Ενοποίησης, δηλαδή η αποκατάσταση των όψεων των κτηρίων που τις περιβάλλουν.

Μια άλλη ενδιαφέρουσα μελέτη είναι η

επιτυχία στην οδό Διονυσίου Αρεοπαγίτου, στην Αποστόλου Παύλου και στην πλατεία Ομονοίας, θα γίνει και σε κεντρικές αρτηρίες του Ιστορικού Κέντρου της Αθήνας, στη Σταδίου, τη Φιλελλήνων, την Αμαλίας, την Κολοκοτρώνη και τη Μητροπόλεως.

Η τελευταία μελέτη αφορά στη διαμόρφωση της Λεωφόρου Βασιλίσσης Όλγας και της Ερμού. Είναι αξιοσημιανη, καθώς και οι δύο ιστορικές οδοί με προεξάρχουσα την Ερμού, τον παλαιότερο εμπορικό δρόμο της πόλης που ταυτίστηκε με την κομψότητα και τη φινέτσα των κυριών και τη θάλλουσα ομορφιά

ΦΩΤ. Μ. ΜΠΕΛΟΠΙΑΝΝΗ

Κυριακή πρωί και η πλατεία Αβησσυνίας σφύζει από ζωή. “Οι παρεμβάσεις προβλέπουν την επισκευή πεζοδρομίων, την τοποθέτηση νέου κρασπεδορείθρου, την επισκευή της υπάρχουσας βάσης από σκυρόδεμα και την τοποθέτηση νέου ασφαλτοτάπητα”.

χάραξη όδευσης ατόμων με ειδικές ανάγκες όρασης, μια μέριμνα που έστω και αργά δείχνει το ενδιαφέρον της πολιτείας για τα άτομα αυτά που έχουν, όπως όλοι μας, δικαίωμα στη ζωή και στην απόλαυση. Το έργο αυτό που έχει ήδη εφαρμοσθεί με

των νεαρών δεσποσυνών, συνδέονται με το "Μεγάλο Περίπατο".

Με το έργο της διαμόρφωσης και πεζοδρομίας της Βασιλίσσης Όλγας ουσιαστικά ενοποιείται ο χώρος που περιλαμβάνει το Ολυμπείο, το Ζάππειο, τον Εθνικό Κήπο, το

Παναθηναϊκό Στάδιο και το λόφο του Αρδητού και δημιουργείται μια νησίδα όπου ο πολίτης, ο οποίος θα φθάνει έως εκεί με το τραμ, θα μπορεί κινούμενος μέσα σ' ένα όμορφο φυσικό περιβάλλον να κάνει κατάδυση στην ιστορία. Απ' αυτό το σημείο θα ξεκινά ο "Μεγάλος Περίπατος", ο οποίος μέσω της Διονυσίου Αρεοπαγίτου, της Αποστόλου Παύλου και της Ερμού θα καταλήγει στην οδό Πειραιώς, εκεί όπου θα απλώνεται το Πολιτιστικό Πάρκο Κεραμεικού.

Οι παρεμβάσεις στην Ερμού περιλαμβάνουν την πεζοδρομήσή της στο τμήμα από την οδό Αγ. Ασωμάτων μέχρι την Πειραιώς, διαμόρφωση του χώρου γύρω από το βυζαντινό εκκλησάκι των Αγ. Ασωμάτων, καθώς και της πλατείας Θησειού και αναβάθμιση του σταθμού ΗΣΑΠ (Θησειό).

Το έργο της Εταιρείας έχει αρχίσει να αποδίδει καρπούς. Αναμφίβολα, είναι ένα πολύ δύσκολο έργο, καθώς όλοι όσοι εμπλέκονται σ' αυτό είναι αναγκασμένοι να κινούνται μέσα σε συγκεκριμένα χρονικά πλαίσια. Επιπλέον, πρέπει να αντιμετωπισθούν και οι αντιδράσεις κυρίως εκείνων που η ζωή τους αναπόφευκτα δέθηκε με την αναστάτωση που έφεραν τα εργοτάξια (κυκλοφοριακές ρυθμίσεις κυρίως) ή με τη διασπάθιση του συμφέροντός τους (αφαίρεση διαφημιστικών πινακίδων). "Ο κόσμος δεν μπορεί να αλλάξει εύκολα συνήθειες" θα μας πει ο κ. Γιαννόπουλος "ωστόσο έχει αγκαλιάσει το έργο, το έχει εκτιμήσει και περιμένει κάτι παραπάνω, θέλει να γίνουν πιο γρήγορα και πιο άμεσα τα πράγματα". Είναι συγκινητικό και ταυτόχρονα καταδεικνύει τον βαθύτατο πόθο των Αθηναίων πολιτών να συμμετάσχουν σ' αυτήν την επιχείρηση, που θα μπορούσαμε να της δώσουμε τον κωδικό "Όμορφη πόλη" αυτό που μας είτε ο Πρόεδρος της Εταιρείας Ενοποίησης, Γιάννης Καλαντίδης, ότι δηλαδή σχεδόν πολύ συχνά η Εταιρεία δέχεται αιτήσεις συλλόγων ή φορέων οι οποίοι θέλουν να υπενθυμίσουν την ύπαρξη δρόμων, κτηρίων ή την ύπαρξη κι αυτής ή της άλλης πλευράς της Αθήνας, υπάρχει δηλαδή πολύ καλή επικοινωνία με τον κόσμο, επικοινωνία που καλλιεργείται συνεχώς.

Ερχόμαστε τώρα στο αίριο ερώτημα. Τι θα γίνει με τη διαχείριση του έργου μετά την ολοκλήρωσή του. Ο κ. Γιαννόπουλος απαντά

"Εμείς διαχειριζόμαστε το έργο όσο χρονικό διάστημα απαιτεί η παρέμβαση. Όταν το έργο τελειώσει, μεταβιβάζεται στη δικαιοδοσία του δήμου, αν πρόκειται για δρόμους, κτήρια, πλατείες, πάρκα. Βεβαίως, υπάρχουν ορισμένες τεχνικές δυσκολίες που μας προβληματίζουν. Για παράδειγμα η πεζοδρομήση της Διον.Αρεοπαγίτου και της Απ. Παύλου έγινε με προδιαγραφές που δεν είναι οι συνήθειες. Οι κυβόλιθοι που χρησιμοποιήθηκαν δεν υπάρχουν σε αποθήκες, όπως επίσης κάποια κομμάτια των μαρμάρων ή κάποιες πλάκες του πεζοδρομίου. Προσπαθούμε λοιπόν τώρα να βρούμε μια κάποια λύση, προκειμένου ο δήμος να έχει στη διάθεσή του αυτά τα υλικά και να αντικαθιστά τα κατεστραμμένα από το χρόνο τμήματα. Σε ό,τι αφορά τους αρχαιολογικούς χώρους η διαχείριση βαρύνει, όπως είναι φυσικό, το ΥΠΠΟ, αφού τα έργα εντός των χώρων γίνονται με αντεπιστάσια από τις Εφορείες, στις οποίες ανήκουν οι χώροι".

Ένα πολύ σημαντικό ζήτημα που οφείλει ο δήμος να προσέξει ιδιαίτερα είναι η αστυνόμευση του πεζοδρομίου, που μόνο πεζόδρομος δεν είναι. Παρακλισημένα αυτοκίνητα, τραπεζάκια και καρέκλες που απλώνονται κάθε μέρα όλο και πιο πολύ, κάνουν τον πολίτη να αγανακτεί και δικαίως, διότι τελικά δεν μπορεί να χαρεί όπως θέλει κι όπως πρέπει ένα έργο που του χρωστούσε η πολιτεία εδώ και δεκαετίες.

Είναι αυτονόητο πως το θέμα της διαχείρισης όχι μόνο των αρχαιολογικών μνημείων, αλλά και του περιβάλλοντος χώρου είναι και υπόθεση όλων μας. Ρωτήσαμε τον Ομότιμο Καθηγητή του Τμήματος Επικοινωνίας και ΜΜΕ του Πανεπιστημίου Αθηνών, Γεώργιο Λάββα, να μας πει με ποιο τρόπο ο πολίτης θα μπορούσε να κατανοήσει την αξία των μνημείων, για να γίνει μέτοχος στην προσπάθεια διαχείρισης της πολιτιστικής μας κληρονομιάς. Και ο εμπριθής επιστήμων μας απάντησε "Για τους νέους υπάρχει η παιδεία. Για τις μέσες ηλικίες όμως που δεν έχουν γευτεί αυτή την παιδεία απαιτείται βοήθεια και ενημέρωση. Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης θα ήταν ευχής έργον να μπορούσαν να συμβάλλουν και μπορούν να συμβάλλουν, όμως για να γίνει αυτό χρειάζεται πολλή δουλειά και άμεσα, γιατί ο χρόνος είναι αδυσώπητος με τα μνημεία".

Και τρέχει αδυσώπητα θα προσθέταμε εμείς.

Μαζί του τρέχουν όλοι όσοι έχουν εμπλακεί στην επιχείρηση της Ενοποίησης Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας, διότι πώς αλλιώς θα τηρηθούν τα χρονοδιαγράμματα; "Εμείς έχουμε ένα εκβιαστικό όριο, το 2004" θα μας πει ο Φώτης Γιαννόπουλος. "Βέβαια υπάρχουν και παρεκκλίσεις. Αλλά έργα γίνονται πιο γρήγορα, άλλα αναγκαστικά πιο αργά". Σημασία έχει να γίνουν σωστά και με προοπτικές. Το χρωστάμε άλλωστε σ' αυτή τη βασανισμένη πόλη, η οποία, ακόμα και λαβωμένη, είναι ποθητή. Φανταστείτε τι συναισθήματα θα προκαλεί, όταν θα τελειώσουν όλα τα έργα, τα οποία αν κρίνουμε από τα σχέδια που έχουν δοθεί προς δημοσίευση, θα την απογειώσουν.

Ευχαριστίες: Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τη Γενική Γραμματέα του Υπουργείου Πολιτισμού, **Λίνα Μενδώνη**, τον πρόεδρο της Εταιρείας Ενοποίησης Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας, **Γιάννη Καλαντίδη**, τον Ομότιμο Καθηγητή του Τμήματος Επικοινωνίας και

ΜΜΕ του Πανεπιστημίου Αθηνών, **Γεώργιο Λάββα** και τον Υπεύθυνο Δημοσίων Σχέσεων της Εταιρείας Ενοποίησης, **Φώτη Γιαννόπουλο**, για τις εποικοδομητικές μας συζητήσεις που είχαν ως αποτέλεσμα τη συγγραφή αυτού του άρθρου. Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω τον **Γιώργο Αργυρόπουλο** για την βοήθειά του στην απομαγνητοφώνηση των συνεντεύξεων.

Βιβλιογραφία

- ♦ Κ. Μπίρης, "Αι Αθήναι από του 19ου εις τον 20ον αιώνα"
- ♦ Θ. Παπαϊωάννου, "Ενθύμιον Αθηνών. Η Αθήνα, ο Πειραιάς και τα προάστια στις αρχές του αιώνα μας", εκδ. Γνώση, 1984.
- ♦ Γ. Καλαντίδη, "Η ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων της Αθήνας", περ. Αρχιτέκτονες, τευχ. 11, Σεπτ./Οκτ. 1998, 36-37.

Ε.Α.Χ.Α. Α.Ε

ΤΗΛ. 210 3315370-2 FAX 210/3315374

e-mail : asty@hol.gr, www.astynet.gr

Πρόταση πολιτιστικού πάρκου Κεραμεικού (ΕΑΧΑ Α.Ε.)

